

УДК 81-139 – 821.161.1

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЛЕКСЕМОЮ «DEVIL» В «УКРАЇНСЬКИХ» ПОВІСТЯХ М. В. ГОГОЛЯ (В ПЕРЕКЛАДІ Р. ПІВЕРА ТА Л. ВОЛОХОНСЬКОЇ): ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ ТА ОСНОВНІ ЗНАЧЕННЯ

Павельєва А. К.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Статтю присвячено особливостям функціонування фразеологічних одиниць з лексемою "devil" в «українських» повістях М. В. Гоголя (в перекладі Р. Півера та Л. Волохонської). Зокрема, проаналізовано походження та значення фразем демонологічної семантики, які є надзвичайно важливим мовним компонентом романтичного двосвіття гоголівських циклів. Доведено, що більшість фразеологізмів як експлікаторів лайки, образ, прокльонів, закликів до нечистої сили чи негативного ставлення до когось/чогось мають негативну конотацію.

Ключові слова: фразеологічна одиниця (ФО), фразема, лексема, семантичне злиття.

Pavelieva A. K. The peculiarities of functioning of phraseological units with a lexical unit "devil" in "The Ukrainian Tales" by N. V. Gogol (in the translation of R. Pevear and L. Volokhonsky): usage and central meanings. Gogol's phraseology does not coincide with the modern language system in all the aspects: some expressions are obsolete, their stylistic color, the number of values, etc. have changed, what makes phraseological units in the first cycles by Gogol an interesting object of research. Besides, the writer spoke in the language of images, which resulted in a large number of individually-authored phraseological expressions, which sometimes require separate explanations. We have chosen 141 phraseological units with so-called "demonological" components – lexical units "devil", "evil", "unclean", "satan", "hell", "witch", "hag" and others. 123 of them are connected with the mentioning of devil, which is no wonder in the context of romantic two-worldness of these collections of short-stories. They were used as expressive-estimative characteristics of people, things and events and the greater part has negative connotation as it is used as scornful characteristic, damnations and curses, refusals, denials, expression of gate-crashers, evil events and unpleasantries, cloven hoofs and connection with unclean forces, devildom and etc. All these phraseological units are stylistically colored, they add conciseness and originality to Gogol's turn of phrase. Demonologic elements of phraseological units in "Evenings on a Farm Near Dikanka" and "Mirgorod" are, to our mind, caused by national character of the cycles, folk beliefs and pagan-Christian beliefs, depicted by the author, by images and motives composing these fictional works.

Key words: phraseological unit, lexical unit, turn of phrase, cycle, two-worldness.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Збірки М. В. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» та «Миргород» принесли письменнику заслужений успіх, який серед інших причин був обумовлений також новаторським підходом до образу України – центрального образу обох книг. Саме «український» матеріал став для автора джерелом натхнення, а українська стихія (народне, ірраціональне начало) живила його ранню творчість. Письменник зобразив Малоросію з особливим ліризмом і м'яким гумором; важко знайти мотиви, яких би Гоголь не торкнувся при її висвітленні. Українська природа, історія, особливості національного характеру, фольклор, міфологія, етнографія – все це було пропущено крізь призму авторського світосприйняття і знайшло відображення в його ранній творчості. Народне і міфологічне начало значною мірою втілилися в гоголівській мові, багатій на різноманітні фразеологічні одиниці.

Як відомо, автор «Вечорів...» та «Миргороду» писав гоголівською мовою, створюючи власний стиль російської мови і прищеплюючи російській літературі смак до словотворчості. Мова часів М. В. Гоголя загалом та її фразеологія зокрема не за всіма показниками збігаються із системою сучасної мови: деякі вислови застаріли, змінилося їхне

стилістичне забарвлення, кількість значень тощо. Крім того, письменник говорив мовою образів, суть яких не завжди могли з'ясувати навіть професійні критики, що вилилося у велику кількість індивідуально-авторських фразеологічних висловів, які інколи вимагають окремих пояснень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фразеологічні одиниці досліджували такі науковці, як О. В. Кунін, В. В. Виноградов, М. Ф. Алефіренко, Н. М. Амосова, О. І. Смирницький, О. М. Мелерович, В. М. Мокієнко, Н. Г. Шкуратяна, С. В. Шевчук, Ш. Баллі, В. В. Виноградов, О. І. Смирницький, Є. Д. Поливанов, Л. А. Булаховський, В. Л. Архангельський та інші. Втім проблема термінологізації та класифікації фразеології й досі актуальна, оскільки фразеологія як наука ще не завершила своє становлення.

Що стосується творчості М. В. Гоголя, то увагу дослідників зосереджено в основному на фразеологізмах у «Петербурзьких повістях», поемі «Мертвіє душі» та епістолярній спадщині письменника. Так, Є. М. Учаєва проводить порівняльний перекладацький аналіз різних англійських версій повісті М. В. Гоголя «Шинель», виокремлює проблеми, над якими працюють перекладачі та мовознавці, пропонує свої методи збереження смислової, стилістичної

і функціональної еквівалентності [6]. Т. Є. Помикалова розглядає ознаки темпоральних фразеологізмів, зміст яких, на думку дослідниці, є комбінацією часових смислів [3]. О. Ю. Машина порівнює функціонування фразеологізмів у публіцистичних текстах М. В. Гоголя та сучасних ЗМІ [2]. Однак фразеологію перших збірок М. В. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» та «Миргород» майже не досліджено.

Формулювання мети і завдань статті. У перекладах англійською мовою повістей письменника «Вечер накануне Ивана Купала», «Ночь перед Рождеством», «Страшная месть», «Иван Федорович Шпонька и его тетушка», «Старосветские помещики», «Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем», «Вий», які виконали Річард Півер та Лариса Волохонська, вжито 141 ФО демонологічної семантики, що й не дивно, оскільки вторгнення демонічного у звичайне, побутове життя героїв є лейтмотивом збірки «Вечори...», а романтичне двосвіття (взаємозв'язок реального та ірреального, людського й демонічного світів) є основою гоголівського хронотопу у всіх «містичних» повістях обох перших збірок. Гоголівська демонологія знайшла своє втілення й на мовному рівні – у великій кількості фразеологічних одиниць, ще передають прокльони, згадування сатани, диявола, чорта, дідька, нечистого і тощо. Відповідно **метою пропонованої статті** є аналіз особливостей функціонування фразеологічних одиниць з лексемою “devil” в «українських» повістях М. В. Гоголя, визначення частоти їх вживання та окреслення основних значень (на матеріалі перекладу Р. Півера та Л. Волохонської).

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: виявити властивості та особливості функціонування фразем, у складі яких є лексема “devil”, в дискурсивному просторі художнього тексту М. В. Гоголя; виокремити фразеологічні елементи оригінального тексту з компонентом “devil”, що відображають особливості гоголівського стилю і викликають найбільший інтерес і труднощі під час перекладу; проаналізувати походження «гоголівських» фразеологічних одиниць та їх функції в текстах «українських» повістей письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження. У досліджуваних семи «українських» повістях М. В. Гоголя лексема “devil” трапляється 123 рази, з них 65 разів у складі ФО різного ступеня семантичного злиття.

Найчастіше ФО з лексемою “devil” слугує для вираження негативної експресивно-оціночної характеристики людей, предметів, явищ, пор.: “Did I say that? *The devil it's the same! He's got a screw loose!*” / «Так ли я говорил? *Что то вжэ, як у кого черт-ма клепки в голове!*» (33). Зазначений фразеологічний вислів вживається як зневажливий відгук про когонебудь дурного, розумово обмеженого, недоумкуватого. У такому ж значенні у повісті «ВНИК» використано ФО «шибайголова», пор.: “...some *daredevil* turned up who didn't believe in witches!” / «...нашелся *сорвилогова*, ведьмам не верит!» (35). Оскільки в художньому світі «Вечорів...» демонологічні образи,

серед інших і відьми, постають такими ж реальними й буденними персонажами, як і герої-люди, то оповідач Фома Григорович щиро дивується, як можна не вірити у відьом.

Застарілі ФО «вражий сын» (the devil's son), «дьявольский сын» (the devil's son), «чертов сын» (the devil's son) у фразеологічних словниках позначаються як такі, що мають алегоричне значення – «злий дух» і вживаються як майже нейтральне звертання до осіб чоловічої статі, пор.: «Должно быть, больно поколотил, *вражий сын!*» – “He must have beaten me badly, *the devil's son!*” (91) // «чтоб ему набезало, *дьявольскому сыну*, под обоими глазами по пузырю в копну величиною!» – “may *the devil's son* get himself blisters as big as haystacks under each eye!” (94) – адресує Чуб до коваля Вакули. Хома Брут в повісті «Вий» говорить про ректора своєї семінарії «Вишь, *чертов сын!*» – “Why, that *devil's son!*” (287), визнаючи, що той перехитрив бурсака і здогадався про його плани якнайшвидше втекти від людей сотника.

Інші фразеологізми передають незадоволення якимось вчинком, докір комусь, пор.: “No good can come from the devil, everybody murmured with one voice” / «*От черта не будет добра*, – поговаривали все в один голос» (42) // “The devil put one of them up to splashing some vodka on her from behind” / «*Вот одного дернул лукавый* окатить ее сзади водкою...» (42). У першому випадку оповідач вживає народну приказку задля висловлення докору – суспільної думки щодо надзвичайно багатого, гідного осуду життя Петруся й Підорки, оскільки головний герой повісті раптово збагатився, що, на думку інших людей, могло трапитися лише за сприяння нечистої сили. У другому прикладі Гоголь вживає фразеологізм «дернул лукавый» як синонім до загальноживаного «чёрт дёрнул» у тому ж алегоричному значенні – коли нечистий спонукає когось до аморальних, поганих, незрозумілих вчинків, тобто для пояснення незрозумілих явищ чи безпричинних явищ/подій, які важко пояснити. У реченнях “It had to happen,” <...> “some devil – may the dog have no glass of vodka in the morning – had to interfere!...” / «*Надобно же было, <...>, – какому-то дьяволу*, чтоб ему не довелось, собаке, поутру рюмки водки выпить, *вмешаться!*» (84) аналогічно: Чуб висловлює своє незадоволення погодними умовами, підкреслюючи, що, поки він сидів у себе в хаті, ніч була ясна й місячна, а лишень він вирішив піти до дяка, як місяць зник й стало, як на зло, темно, що, на його думку, відбулося не без втручання нечистої сили.

Ще одним прикладом слугує репліка Івана Івановича, який докоряє Івану Микифоровичу, що той занадто часто згадує нечисту силу (чортихається): “Again! *You just can't do without some devil or other!*” / «*Опять! без черта таки нельзя обойтись!*» (316).

Сама нечиста сила, уособлена, зокрема, в одному з головних героїв повісті «Вечір напередодні Івана Купала» – Басаврюку (в першій редакції твору – БіСаврюку), не лише називається автором та оповідачами прямо – «черт», «дьявол», «сатана», «нечистый» тощо, але й алегорично, пор.: “In this farmstead a man often appeared, or, better, *a devil in*

human form" / «В этом-то хуторе показывался часто человек или, лучше, дьявол в человеческом образе» (36). ФО «дьявол в человеческом обликии / образе» є досить поширеною і зрозумілою: позначає гріховну, злу, підступну, лиху людину, втілення диявола. Утому ж значенні – чорта, диявола в людській подобі – читач сприймає й ФО «дьявольская рожа»: «Is that devilish mug making fun of me?» / «Не вздумала ли дьявольская рожа посмеяться?» (39).

Крім того, в гоголівських текстах вживаються ФО з компонентом "devil", які характеризують людей, що знаються з нечистою силою. Так, Катерина Бурульбаш говорить своєму батькові-чарівникові: «станешь опять братом черту» – "again become the devil's brother" (128), підкреслюючи його гріховну сутність і давню співпрацю із нечистими силами. Тут варто окремо виділити таку ФО, як «знать всех чертей», яка має подвійне значення: прямо позначає зв'язок із чортом, дияволом, укладання угоди із сатаною та продаж йому своєї душі тощо, а також експлікує переносне значення, зокрема «знати все на світі», тобто бути надзвичайно мудрою, обізнаною людиною, для якої немає неможливого. Вакула думає про знахаря Пацюка: «Он, говорят, всех чертей знает и все сделает, что захочет» – "They say he knows all the devils and can do whatever he likes" (96), а згодом, звертаючись до нього, прямо каже: «приходишься немного сродни черту» – "you have some kinship with the devil" (97). Автор повісті вклав у ці фрази одночасно пряме й переносне значення, оскільки, як видно із сюжету твору, Пацюк співпрацює із нечистою, а для жителів Диканьки він – людина, яка знає та вміє усе, що завгодно, і може допомогти із розв'язанням будь-якої проблеми. Що стосується ФО «иметь черта за плечами», слід відзначити, що вона походить від вірування в те, що на правому плечі в людини сидить ангел-охоронець, який її всіяко захищає і допомагає боротися зі спокусами, а на лівому плечі знаходиться чорт чи диявол, який постійно підбиває на гріхи. Так говорять про грішників, лиходіїв, людей, які здійснюють такі жахливі вчинки, які, на думку суспільства, можуть бути вчинені лише з подачі самого диявола: « – Тому не нужно далеко ходить, у кого черт за плечами, – произнес равнодушно Пацюк, не изменяя своего положения» – "He needn't go far who has the devil on his back," Patsiuk pronounced indifferently, without changing his position" (98). Тут теж, як і в попередньому прикладі, йдеться про пряме й переносне значення: Вакула справді тримає у себе за плечима чорта в мішку і водночас хоче укласти угоду з нечистим – «просить помощи у самого черта».

Більшість ФО мають негативне емоційно-оцінне забарвлення. Пор.: – "the devil's nest" – «чертовское гнездо» (про «нечисте» місце, замок чарівника із повісті «СМ»); "the devilish ring" – «чертовский перстень» (перстень-подарунок чорта-Басаврюка; якщо дівчина приймала цей дарунок і одягала на палець, то вночі до неї приходив чорт і кусав за палець, на якому був цей диявольський перстень) (36); "grinning devilishly" – «с бесовскою усмешкою» (38) / "gave a devilishly sly smile" – «сделал бесовски плутовскую улыбку» (331) / "devilishly ambiguous

expression" – «дьявольски двусмысленную мину» (335) – з хитрою посмішкою/виразом обличчя, маючи підступні, зловмисні наміри чи замисливши щось недобре; "A devilish guffawing thundered on all sides" / «Дьявольский хохот загредел со всех сторон» (40) – про страшний, моторошний, страхітливий, злісний, підступний регіт, від якого мороз іде по шкірі. Часто використовується розповсюджена фразема «черт принес» (в значенні «нелегкая принесла») – про непрошеного гостя, неочікуваний та небажаний прихід якоїсь людини. Так, наприклад, кум Чуба каже ткачу про свою дружину: «черт ли бы принес меня туда, где она» – "...the devil if I'd go where she is" (100). Далі автор пояснює читачеві взаємовідносини цього подружжя – лайки, сварки та навіть бійки. Стара бабуся, на хутір до якої бурсаки прибилися посеред ночі, каже їм невдоволено: «Вот черт принес каких нежных паничей!» – "Such tender young sirs the devil's brought us!" (283), не маючи бажання ані пустити їх на нічліг, ані, тим паче, погодувати їх чимось.

У такому ж негативному значенні подибуємо й розмовно-жаргонні ФО з компонентами «чертовщина», «бесовщина» – коли мова йде про якісь надприродні чи загадкові, обов'язково неприємні події, пор.: "But Petro couldn't even remember his face: so addled he was by that cursed devilry!" – «Но Петро не мог даже вспомнить лица его: так обморочила проклятая бесовщина!» (41) // "Such devilish goings-on, I'd like to just grab my hat and flee wherever my legs will take me" – «Такая чертовщина водится, что прямо бери шапку, да и улепетьвай куда ноги несут» (302). У першому прикладі оповідач виражає своє обурення з приводу того, що нечиста сила перехитрила Петруся Безродного й задурила йому голову настільки, що він не міг навіть пригадати обличчя свого шурина – Івася. У другому прикладі Хома Брут розповідає сотникові, які диявольські каверзи влаштовує вночі нечиста сила в церкві, у якій відспівують панночку.

Герої повістей згадують чорта й коли дивуються. Пор.: «Однако что за черт!» – "Though, what the devil!" (98) – вигукує коваль Вакула, шокований поїданням вареників у голодну кутю. Або: « – Что за черт! куда вы мечетесь как угорелые?» – "What the devil! Why are you running around like crazy?" – реагує Чуб, побачивши переляканих дівчат, що метушилися по хаті (103). Хома Брут, дивуючись чортівні, яка заплутала бурсакам дорогу, в серцях вигукує: «Что за черт! – сказал философ Хома Брут» – "What the devil!" said the philosopher Khoma Brut" (281).

Нерідко в гоголівських повістях трапляється звертання-заклик негативного характеру до нечистої сили заради позбавлення від небажаних форм реальності, відхрещення від ситуації, що склалася. У таких випадках зазвичай виражається найвищий ступінь незадоволення кимось або чимось, але вже із залученням нечистої сили – так, щоб пройняло і більше не кортіло. Це лайливі просторічні вислови на кшталт «черт его возьми», «чтоб его черт взял», «убирайся к черту», «поди к черту» і т. д., які у гоголівських текстах мають традиційне значення – проганяти когось, згадуючи при цьому

чорта, рішуче відкидаючи чийсь домагання. Це в основному висловлені в моменти люті чи незадоволення побажання піти до нечистої сили або ж щоб нечиста сила забрала когось або щось, тобто висловлення побажання позбавитись від когось чи чогось. Пор.: “*Devil take it! he began crossing himself!...*” – «*Черт с тобою! давай креститься!*» (44). Тут церковний староста, якому «чарка кланялася в пояс», перелякано відхрещується від чортівні і намагається позбавитися бісівського видіння. Іван Микифорович у відповідь на репліку Івана Івановича «Хорошее время сегодня» відповідає: “*Don’t praise it, Ivan Ivanovich. Devil take it! there’s no escaping the heat!*” – «Не хвалите, Іван Іванович. *Чтоб его черт взял!* некуда деваться от жару» (314). Таким чином герой повісті висловлює свою вкрай негативну оцінку спекотної погоди, що встановилася того дня, і бажання якнайшвидше відчувти прохолоду. Коваль Вакула розлючено проганяє Чуба, який грюканням у двері заважає парубкові залищитися до Оксани: “*Go to the devil with your carols!*” – *Vakula cried angrily*” – «*Убирайся к черту с своими колясками!* – сердито закричал Вакула» (90). У тому ж значенні (вираження злості, невдоволення, побажання невдачі) Чуб бажає усього найгіршого Вакулі, який його щойно добряче побив: “*You wait, fiendish blacksmith, may the devil smash up you and your smithy, I’ll set you dancing!*” – «Постой ты, *бесовский кузнец, чтоб черт поколотил и тебя, и твою кузницу, ты у меня напляшешься!*» (91). Цікаво, що Гоголь нерідко видозмінює загальноживані ФО, водночас не позбавляючи їх зрозумілого читачеві значення. Пор.: “*Go kiss your sow!* Or if you don’t want to, *then kiss the devil!*” – «*Поцелуйтесь с своею свиньею, а коли не хотите, так с чертом!*» (317). У наведеному уривку Іван Іванович, намагаючись позбутись свого надокучливого сусіда, дає сердиту й образливу відповідь Івану Микифоровичу з тим самим значенням, що й у ФО «убирайся к черту!», «черт с тобою!», «чтоб тебя черт взял!» і т. п. Розв’язка цієї ж ситуації-сварки, яка почалася зі свині та рушниці, а вилилася в абсолютне перетворення образу Миргорода як МИРгорода, тобто мирного містечка, у якому панували любов, дружба і взаєморозуміння, на роздоблений, хаотичний простір та час ворожнечі, так званий «мозаїчний хронотоп», підсумовується оповідачем повісті влучною ФО, яка відображає повну руйнацію планів: “...but it was already too late: the word had been uttered. *Everything went to the devil!*” – «...но уже было поздно: слово было произнесено. *Все пошло к черту!*» (342). ФО такого типу вживаються як вказівка на повне знищення, розпад чогось начисто, щоб і сліду не залишилось.

Фразема «черт знает что/кто» вживається в значенні «невідомо що» і одночасно поєднує в собі осуд і подив від чийхось вчинків чи від ситуації, що склалася. Пор.: «*черт знает как стало на свете*» – “*Devil knows how this world!*” – здивовано вигукують ткач, знайшовши в мішку не пригощання, а дяка й Чуба (103). Спирид, один із дворових людей сотника в повісті «Вій», розказуючи сумну історію псаля Микити, підсумовує її: “...only it was the end of the man, he went all soft, turned into *devil knows what* – pah! it’s

even indecent to say it” – «...только пропал человек, обабился совсем; сделался *черт знает что*; пфу! непристойно и сказать!» (296). Іван Микифорович докоряє своєму другові й сусіду за те, що той образився невідомо на що, без серйозних на те причин: «вы обиделись за *черт знает что такое*: за то, что я вас назвал гусаком...» – “you got offended over *devil knows what* – over my calling you a goose ...” (342). Приятелі ще 6 разів зневажливо називають свиню, через яку розгорілася сварка між ними, – «черт знает что такое», принижуючи її цінність та докоряючи один одному.

Близькими за значенням до фразеологізму «черт знает что/кто» є, на нашу думку, фраземи «сам черт» та «никакой черт», які мають конотацію «ніхто, ніщо». Пор.: «... – *тебя никакой черт и не спрашивает*» – “*the devil if anyone’s asking you*” (286) // «*Сам черт* <...> не мог бы понять ее» – “*The devil himself* <...> wouldn’t have been able to understand her” (154) // «и *самому черту* не советую рассердить меня» – “I wouldn’t advise even *the devil himself* to make me angry” (292).

Тексти перших повістей М. В. Гоголя послуговували джерелом для багатьох індивідуально-авторських ФО, які з легкої руки письменника після виходу з друку його збірок ввійшли в російську мову й на сьогодні добре знайомі російськомовному читачеві. До таких, наприклад, уналежнюють фразеологічні висловлювання з «Ночі перед Різдрвом»: «женщине легче поцеловаться с чертом, нежели назвать кого красавицею» чи «Отвяжись от меня, сатана!» (репліка зі сварки між ткачихою і дячихою) тощо.

У «містичних» повістях збірок «Вечори...» та «Миргород» досить часто вживаються ФО з компонентом “devil”, за допомогою яких оповідачі або герої виражають протест, відмову чи заперечення, пор.: “*The devil it’s fine*”, replied the chum, closing the birchbark pouch all covered with pinpricked designs” – «*Кой черт, славный!* – отвечал кум, закрывая березовую тавлинку, исколотую узорами» (84) // “See, and they say it’s all tall tales! *the devil it’s tall tales!*” – «Вот, говорят, лгут сказки! *кой черт лгут!*» (106). У першому прикладі кум заперечує думку Чуба, що в нього гарний тютюн, а в другому коваль заперечує той факт, що в казках горять неправду. З повісті «Ніч перед Різдрвом» можна навести 2 приклади, добре знайомі читачеві: “*The hairy devil can show it to you, not us,*” said the chum, assuming a dignified air” – «– *Лысый черт* тебе покажет, а не мы, – сказал, приосанясь, кум» (101) // “Yes,” he went on softly, “*the devil of a cent you’ll get!*” – «Да, – продолжал он тихо, – *черта с два получишь ты что-нибудь!*» Хома Брут – старухе, (283). У першому вислові кум відмовляється показати своїй дружині, що знаходиться у тих мішках, які вони з ткачем ледве притягли до хати, а в другому Хома Брут говорить сам до себе, що він нічого не збирається платити старій за нічліг та їжу, хоча щойно пообіцяв їй протилежне.

Разом із тим ФО з компонентом “devil” вживаються оповідачами для позитивної характеристики предметів чи явищ. Наприклад, “*so devilishly pretty*” – «*так чертовски хороша*» – тобто надзвичайно вродлива, – так Вакула говорить про надзвичайну

красу Оксани; "with *devilish speed* – in a single day" – «с дьявольской скоростью: в один день» – *неймовірно швидко* – тут оповідач підкреслює, що Іван Микифорович побудував образливий для Івана Івановича хлів з такою поспішністю, «как будто с особенным намерением усугубить оскорбление»). У повісті «Ніч перед Різдом» автор, описуючи сорочинського засідателя, від якого «ни одна ведьма на свете не ускользнет», згадує про його *майстерно виготовлений* батіг – "...with the *devilishly woven whip*" – «...с дьявольски сплетенною плетью».

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, у збірках М. В. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки» та «Миргород», а також у їх перекладах на англійську мову Р. Піве-

ром та Л. Волохонською фразеологізми, що містять лексему "devil", вжито 65 разів. Вони використовуються автором/оповідачами для експресивно-оцінної характеристики предметів чи явищ: рідше – позитивної, частіше – негативної (як лайка та прокльони, образа, для вираження зневаги, докору, незгоди, заперечення, протесту, здивування, заклику до нечистої сили, позначення надприродних і неприємних явищ, грішників та зв'язку з нечистою силою тощо). Перші цикли письменника багаті на різноманітні фразеологічні одиниці, які можуть стати об'єктом подальших наукових досліджень. Зокрема, можна проаналізувати типи ФО (за класифікаціями В. В. Виноградова і М. М. Шанського) чи дослідити індивідуально-авторські фразеологізми, які стали крилатими висловами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1986. – 396 с.
2. Машина О. Ю. Фразеологизмы в публицистике Н. В. Гоголя и современных СМИ [Электронный ресурс] / О. Ю. Машина. – Режим доступа : <http://www.gramota.net/materials/2/2010/2/26.html> – 18.11.2018 р.
3. Помыкалова Т. Е. Темпоральные фразеологизмы признака : проблема формирования семантики (на материале повести Н. В. Гоголя «Тарас Бульба») / Т. Е. Помыкалова // Вестник ЧГПУ. – 2010. – № 1. – С. 337–343.
4. Скрипник Л. Г. Фразеология украинської мови / Л. Г. Скрипник. – К. : Наук. думка, 1973. – 280 с.
5. Титаренко Н. В. Национально-культурный компонент фразеологизма в сопоставительном аспекте : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Наталия Владимировна Титаренко. – Волгоград, 2008. – 200 с.
6. Учаева Е. К. О сохранении фразеологии в англоязычных переводах повести Н. В. Гоголя «Шинель» / Е. К. Учаева // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. – 2011. – № 17 (232). – Вып. 55. – С. 153–157.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

Гоголь Н. В. Полное собрание сочинений в одном томе / Н. В. Гоголь. – М. : АЛЬФА-КНИГА, 2009. – 1231 с.